УРМАН КЫЗЫ (ПОЭМА)

Пролог

Тирә якта кара урман.
Уртасында бер авыл.
Бу авылны урман саклый
Килеп чыкса җил-давыл.
Чишмәләрдән чыккан инеш
Авылны урап ага.
Шул инештә су керәләр
Җәйләрен бала-чага.
Өйләр санына килгәндә
Егермеләп чамасы.
Күпләре инде искергән,
Берәм-сәрәм яңасы.
Хәзергесе көндә монда
Картлар гына яшәп ята.
Ара-тирә хәл белергә
Якыннары да кайта.
Сугышка кадәр авылда
Йөзләп кеше яшәгән.
Башлангыч белем алырлык
Мәктәбе дә эшләгән.
Тәрледән җыелган халкы:
Кышларын урман кискән,
Җәен җиләк-җимеш җыйган,
Каен суларын эчкән.
Авыл очындагы өйдә
Урман хуҗасы торган.
Кул арасына керердәй
Үсмер кызы да булган.
Бу урманчының хатыны
Баладан үлгән диләр.
Шулай алар яшәгәннәр
Әтисе кызы белән.
Кырык беренче елларның
Дәһшәтле көннәре.
Шул урманда олыганнар
Карт бүреләр төннәрен.
Эттә бүре токымыннан
Олылар бит сөйлиләр.
Этләр бүредәй олыса
Юньлегә түгел диләр.
Шул ел җәен халкыбызга
Зур кайгы, бәлә килде.
Кетмәгәндә илебезгә
Фашистлар бәреп керде.
Каты сугышлар башлангач,
Авыл, шәһәрләр яна.
Поэманың эчтәлеге дә
Шуңа башлана.
Сугыш беткәненә инде
Хәзер ничә ел үтте.
Күпме яшьләр бу сугышта
Үзләрен корбан итте.

Беренче бүлек

Кояш батканда
Офык уагы
Кызарта күкне,
Матур шулчагы.
Урман өчендә
Кошлар сайраша.
Куңелгә керә
Хисләр, моң аша.
Шундый гүзәллек,
Ямьле җәйге кич.
Тирә-як чәчкә,
Онытылмас һич.
Өлгереп килә
Җиләк-җимеше.
Иренмичә җый
Кемнең юк эше.
Алан эчендә
Тавыш ишетелә.
Чиләген тотып
Бер кызый килә.
Чиләге тулган
Тирә-юньгә карана.
Бу чиксез урман
Бик таныш аңа.
Буй сыны зифа,
Сөйкемле йөзе.
Бу бит Олеся-
Урманчы кызы.
Борын астыннан
Нәрсәдер җырлый.
Битен сыпыра,
Чәчләрен тарый.
Ашыга кебек
Өйгә кайтырга.
Караңгы төшә
Урманга, кырга.
Бераздан алда
Утлар күренә.
Олеся кайтып
Җитте өенә.

Сафиулла ӘҺЛИУЛЛИН
Иске Мөъмин авылы, Әсәкәй районы.
(Дәвамы киләсе номерда).

СУГЫШ ФАҖИГАЛАРЫ

Мин сугыш вакытындагы гади авыл кешеләре һәм үземнең гаиләгә кагылган фаҗигале вакыйгалар турында язарга булдым.

Яшь чакта мин әнидән «Сугышка кадәр ничек тордыгыз?», — дип сораган идем. «Без бик яхшы тордык, чөнки безнең ирләребез аракы эчмиләр иде бит. Ир-ат сугыштан әчәргә өйрәнеп кайтты» — дип, җавап биргән иде.

Әчү хәзер гадәткә әверелде. Әнинең сөйләвенчә, туйларны да эчмисез үткәргәннәр. Кызык өчен, туй барганда ярышка чәй эчкәннәр. Сүз осталары төрле мәзәкләр сөйләгәннәр, җырчылар-җырлаганн, биючеләр-биегән. Бик матур, шаулап үткән туйлар.

Сугыш халыкка зур имтихан да булган. Бераүләр иле, халкы өчен кызганмый сугышкан. Икенчеләре көне-төне эшләгән.

Минем абыемны авыруы булганга армиягә алмаганнар. Ул бөтен көчен дәвалануга куеп һәм терелеп, хезмәт итәргә алуларын утенеп сораган. Ниһаять аны алганнар. Аның шатлыгы шулкадәр зур булган, хәтта күпер аша әнидән сөенче алган. Ләкин аңа кайтырга, безгә күрергә насып булмады...

Арада бик юньсезләр дә булган. Безнең Иске Тирес авылында (чыгышым белән мин шул авылдан) иген бирмәгән өчен колхоз рәисен уналты җирена пычак кадап үтергәннәр. Аны үтергәннән соң, Артемовка авылында һәрбер йортка кереп толыпларын сатып йөргәндә, безнең авылның бер кызы кунакта булган. Ул кемнең киемнәре икәнен аңлап бабасына әйткән. Ә бабасы халыкны җыеп, сәнәк, балталар белән коралланып, утерүчеләрне тотып милициягә тапшырганнар.

Сугыш вакытында урлашу да күп булган. Безнең ашлык сараеның бер почмагын җимереп барлы-юклы игенне алып чыктылар, сарыкны алып киттеләр.

Кызык хәлләр дә булгалаган. Безнең авылда ике егет күрше булганнар. Берсе өйләнгән һәм күршесенә «Бүленеп башка чыгам, авыл советы иртәгә килеп мөлкәтне бүләләр»,-дип әйткән. Икенче көнне иптәш егете «Соң дустым, сиңа нинди әлеш чыкты?», — дип сорагач, «Хаты-ы-ын», — дип җавап биргән шатланып. Аякта чабата, өйдә коры сәке, мал сарае — буш, бүлер нәрсә юк. Кызык та, кызганыч та.

Кайберәүләр, сугыш диеп тормаганнар, кеше алдап мал тапканнар. Бер абый нишләргә белмичә кешеләрне «өшкерергә» мәҗбүр булган. «Тыны бик килешә, дәвалы»,-дигән даны таралган. Бервакытны рус авылына алып киткәннәр үзен. Иптәшкә дусын да алып барган. Абый көйләп «өшкерә» башлаган: «Төртенсәң ярар иде,

Дөмексәң ярар иде
тфү, тфү.
Син төртенсәң дөньяда,
Бер кяфер кимер иде
тфү, тфү».

Шул сүзләрне тупсада утырган иптәше ишеткәч, аптырап калган. Аңлап алгач эшнең нәрсәдә икәнен, кычкырып көлә башлаган.

«Көлмә, көлмә көлдерәсең,
Бер пот оннан калдырасың
тфү, тфү.
Көләсең килсә чыгып көл,
Көләп туйгач керерсең
тфү, тфү»

— диеп, эшен җитди генә тәмамлаган. «Бик тырышып эшләгән» өчен аларга бер пот он биреп, пар атлар җигеп өйләренә кайтарып куйганнар.

Кайбер хатын-кызлар «көмешкә» ясап, ирләрне эчереп, йортта эшләрен эшләткәннәр. Чөнки сугыштан соң ир-ат булмаган йортлар бик күп булды. Көмешкә саткан өчен кайберәүләрне өч елга төрмәгә дә утырттылар. Халык эчкечегә салышты.

Бу фаҗигалар яңадан кабатланмасын иде.

Сәмига ХУРАМШИНА,
Красногорка авылы, Әсәкәй районы.

В честь погибших воинов

Две мемориальные доски установлены недавно на здании Наурузовской средней школы, Пономаревского района. Установлены они в честь выпускников Ильвира Минвалеевича Кутуева и Марата Зайнулловича Ниязмуллина, погибших на Северном Кавказе. Памятные знаки появились благодаря инициативе вокальной группы « Зеленые береты» из города Уфы. Она объединила бывших участников военных действий в горячих точках. Защитники отечества в свое время дали обещание сохранить в истории память о погибших однополчанах и сослуживцах. Свои обязательства они выполняют, устанавливая Доски и организовывая концерты... Всего за 10 лет деятельности, ими открыты уже 1300 Знаков, в том числе в Оренбуржье — 130 .И на этот раз, они не отошли от установленной традиции.

На территории школы состоялся митинг, посвященный торжественному открытию этих памятных знаков. В мероприятии приняли участие не только учащиеся, пришли также жители села. После митинга, торжественным шествием, участники направились к кладбищу, к могилам солдат, где возложили венки.

Заключительным этапом мероприятия стал концерт, поставленный « Зелеными беретами».Артисты, в своих военных формах со знаками отличия и наградами, выступили с патриотическими песнями, исполнив их на татарском и русском языках.

И.СУЛЕЙМАНОВА,
Пономаревский район

Традициям верны

На днях, учащиеся 9 класса Дюсметьевской школы посетили музей, открытый в сельском клубе. В этом уголке истории, хранится память о героическом прошлом наших предков. Входишь в музей и как бы погружаешься в атмосферу тех лет, когда смешались боль и ужас, смерть и кровь, подвиг и бессмертие. Перед нами фотографии, документы, воспоминания участников войны. Что помешало фашистам победить нас? Ответ очевиден: массовый героизм наших войск, их ожесточенное сопротивление, упорство, величайший патриотизм. Моральной основой героизма, является сознательное подчинение личных интересов — общим. Чем выше цель народа — тем величественней героизм. У всех советских людей были общие интересы, единство целей, что и предопределяло единство действий.

Во время экскурсии библиотекарь Ф.Кабишева рассказала нам о тяжелой судьбе тружеников тыла и фронтовиков, прошедших всю войну. Многое узнали о жизни односельчанина Г.Г.Ягофарова. В юные годы, он работал в колхозе, потом был призван в армию, где и застала его война. Воевал он простым солдатом, на передовой. Был несколько раз ранен.За боевые заслуги награжден двумя орденами и медалями. Его супруга Мадина апа в годы войны работала в колхозе на тракторе, потом стала первой девушкой — комбайнером. Поженились после войны, вырастили 4 детей. Всю жизнь трудились в колхозе, стали ветеранами труда.

Следующая « страница» музея — быт села. Мы познакомились с орудиями труда, посудой, одеждой. Каждый экспонат имеет свою историю. Восхитили мастерство и трудолюбие нашего народа.

Д.МАСАГУТОВА,
ученица 9 класса,
Пономаревский района.